21. ročník | červenec–srpen | 120 Kč/6 € | www.konstrukce.cz

KONSTRUKCE MEDIA

KONSTRUKCE

ODBORNÝ ČASOPIS PRO STAVEBNICTVÍ A STROJÍRENSTVÍ

TÉMA:
UDRŽITELNÁ VÝSTAVBA
JE NEZADRŽITELNÁ

JAN ŘEŽÁB: K UHLÍKOVÉ
NEUTRALITĚ SE DOSTANEME
DŘÍV, NEŽ JSME MYSLELI

PROČ NEJVYŠŠÍ
DŘEVOSTAVBA SVĚTA
NEMŮŽE BÝT V ČESKU

4 2022

Být svobodný architekt znamená opustit vše, co do vás namlátili ve školách

Autor třeba obchodního domu Máj, později OC Smíchov, je už dvě desítky let jedním z největších propagátorů udržitelného stavebnictví. Aniž by o tom věděl. Tenkrát se tomu tak neříkalo. *„Po pětileté cestě po celém světě jsem se vrhnul na přirozenou architekturu,“* vzpomíná Martin Rajniš na dobu, kdy zkraje tisíciletí dozrál k tomu, že je nejlepší zapomenout na vše, co se naučil ve školách, a vrátit se k základním principům architektury. Ten, kdo hledá jistotu, nemůže být architekt, tvrdí. Založil Huť architektury Martin Rajniš, která má dnes na kontě asi 100 realizací.

MARTIN RAJNIŠ

„Musím skoro každý týden vyšlehnout jeden barák. Loni jich bylo 40. K tomu jednu knihu, jeden film, 20 přednášek.“

MARTIN RAJNIŠ (78)

Je český architekt a urbanista, spoluzakladatel České komory architektů. Vystudoval ČVUT a AVU a v sedmdesátých letech pracoval v SIALu, vedeném Karlem Hubáčkem. Spolu s J. Eislerem a M. Masákem jsou autory projektu pražského obchodního domu Máj na pražské Národní třídě. Je spoluautorem pavilonu dějin dopravy na Expo 1986 ve Vancouveru.

Po sametové revoluci od roku 1990 vedl ateliér na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze (VŠUP) s Jakubem Ciglerem a byl jmenován profesorem v roce 1993. Vedl D. A. Studio, jehož nejrozsáhlejším projektem byla výstavba nového centra na Smíchově.

Mezi lety 1996 a 2000 Rajniš přerušil svou pracovní kariéru a strávil tohle období cestováním po čtyřech kontinentech.

V posledních dvou desetiletích se tvorba Martina Rajniše výrazně proměnila. Věnuje se menším stavbám postaveným z přírodních materiálů (dřevo, kámen, sklo) a východiskem jeho tvorby je filozofie tzv. přirozené architektury a zelené obytné krajiny inspirované biologickými a geologickými přírodními strukturami a geometrií, které pozoroval při svém cestování. Prominentní stavby z tohoto období jsou nová Poštovna na Sněžce, řada rozhleden jako Doubravka XIV., Bára, Ester, Maják a muzeum Járy Cimrmana, auditorium Vzducholoď Gulliver v Centru současného umění DOX.

Je zakladatelem a vedoucím ateliéru Huť architektury Martin Rajniš, který vede s Davidem Kubíkem a Tomášem Kosnarem. *„Je nás sedm a za necelých 20 let jsme postavili skoro 100 baráků,“* tvrdí Rajniš.

V roce 2014 byl oceněn prestižní cenou Global Prize for Sustainable Architecture za výjimečný přínos světové architektuře.

V minulých letech si odnesl celkem 12 ocenění za dřevěnou architekturu.

Poslední realizovaný projekt je rozhledna Závist mezi Zbraslaví a Dolními Břežany.

www.hutarchitektury.cz

Vaše velké životní téma je svoboda. Máte jí dost pro svou práci?
Ne. Naprosto ne. V Čechách? Jste se zbláznil?

Proč myslíte?
V téhle upatlané zemi, kde má člověk pocit, že jde po pás v bahně, rozhodně nemůže mít dost svobody na architekturu.

Čím to je?
U nás se v naprosté většině o architektuře píše a rozhoduje málo kvalifikovaně. Málo se o ní mluví. Máme hodně architektů na školách, ale strašně málo dobré architektury.

Řekl bych ale, že víc než třeba před 20 lety. Nemáte pocit, že se to zlepšuje?
Zlepšuje se to. Ale pomalu. Kdyby se Česko mělo zlepšovat touhle rychlostí, tak bychom rozumných výsledků dosáhli za několik století.

Kde hledat příčiny?
Ten mechanismus, na který stále doplácíme, byl způsoben gigantickou katastrofou. Srostlou první a druhou světovou válkou. To vyvolalo neuvěřitelně negativní věci v celé Evropě. Místo svobody dril. Místo vlády teror. Místo filozofie vojenský diktát. Architektura na to obrovsky doplatila. Místo aby vznikala na přání uživatelů, což předtím trvalo několik tisíc let, byla diktována velmi agresivními levičáckými prohlášeními. Nikdo se neptal lidí, co chtějí, ale komisaři v kožených kabátech začali po celé Evropě diktovat, co si mají lidi přát.

Týkalo se to celé Evropy?
Představa hospodářství bez trhu vedla v neuvěřitelný čurapajs, který spoustu zemí položil na lopatky. Ruskem počínaje, Maďarskem, Německem, Francií, Španělskem konče. Jen anglosaské národy na revoluce už v téhle době nebyly a daly od toho zaplaťpánbu ruce pryč. Velmi levičácky zabarvené Československo na to bohužel také doplatilo. Lidé se chovali podobně jako teď Rusové směrem k Putinovi. Na lži, řeči, nátlak reagují velkolepým přikyvováním. Jeden z důsledků toho je ten, že v Česku žije v proklatých panelácích asi 3,5 milionu lidí. Ti, co to nenáviděli, to po revoluci rychle prodali, ale ti, co to mají dnes, to milují. Tuhle zoufalost. Tenhle pád civilizace. Je to úplný úlet.

Nikdy jste nemusel navrhnout panelový dům?
Když za mnou v 70. letech přišel Karel Hubáček (zakladatel ateliéru SIAL, jehož byl Martin Rajniš také členem, pozn. red.), říkal: Martine, je to v háji, budeme muset nakreslit pár paneláků. Napřed jsem chtěl diskutovat, bylo to marné. Za měsíc jsem praštil s prací v SIALu. Řekl jsem mu, že jdu dělat světové výstavy. Hubáček na to, že je to cesta od opery k operetě.

POŠTOVNA
Má na sobě viditelné šrámy dané drsným počasím, ale obstála. Vydržela i vítr přes 250 km/h. Poštovna je stavebnice, dá se rozebrat na 35 tisíc dílů.

MURVICA, OSTROV BRAČ
Martin Rajniš nestaví jen ze dřeva. Tvrdí, že čím dál víc tíhne k tradiční architektuře. Středomořská realizace na chorvatském ostrově je z roku 2019.

Když jsme u SIALu, co si myslíte o aktuální rekonstrukci obchodního domu Máj v Praze na Národní třídě? Pod jeho původní variantou jste v rámci tohoto ateliéru podepsaný.
No comment. Dělal jsem to s kamarády před 50 lety. Jsem šťastný, že Máj je v rukách lidí, kteří betonové stavby umějí, tedy Johnyho Eislera a Davida Kubíka z naší hutě. Památkáři zároveň hodně tlačí na to, aby se tam skoro nic neměnilo. Já to beru, ale dělám teď jiné baráky, od dob Máje jsem urazil dlouhou cestu.

MILIARDY DESIGNŮ V KAŽDÉ PIKOSEKUNDĚ

Když pozoruji vaše stavby, vidím za nimi ohromně svobodného ducha… Ať jde o Poštovnu na Sněžce, nebo vaši poslední rozhlednu Závist nad Zbraslaví. Nejde to tedy, když se chce?
To je od vás moc laskavé a nemohu říct, že by mě netěšilo, že to tak vidíte. Ale architekturu, jakou děláme my v naší huti, dělá v téhle zemi hodně málo architektů. Úřady o tom, co je to pořádná architektura, nemají šajn. Úředníci jsou schopni diskutovat o tom, jaký sklon má mít střecha, a že to není pultovka, ale sedlovka a kde má nebo nemá být komín. To je, jako byste si vybíral ženu a rozhodoval se podle toho, jaké nosí ponožky. Nic vám to neřekne. Proto je úmrtnost projektů tak velká.

Jak velká?
Úmrtnost projektů je vyšší než vojáků na Ukrajině. Je gigantická. Uspěje jeden z osmi. Ostatní umřou na úbytě. Nakažlivost zloby, nenávisti, nepochopení, neporozumění, nízké míry vzdělání je velmi vysoká a táhne se to s námi od roku 1914 do posledního desetiletí 20. století.

To všechno se promítá do architektury?
Architektura je naše představa lidského světa. My ji formujeme jako těsto na chleba, hlínu na cihly, písek na sklo. Ale to, s čím lidi architekturu přirozeně srovnávají, je nádhera přírody, která vzniká už 3,5 miliardy let. V každém okamžiku, v každé pikosekundě vznikají miliardy a miliardy nových designů, které se nahodile deformují a kříží. A z toho se vyvíjí nejúžasnější věci. Vždyť co je podstata architektury? Co nás nejvíc přitahuje? To je jako se ženami. Magie. Krása. Je to božská jiskra, která věcem dává smysl existence. Proto jsou tak důležité přírodní inspirace. Jádro krásy je v přírodě, je široce rozložené v nás. A my jsme schopni ho bezprostředně vnímat. A architektura je jedna z mála věcí, která bezprostředně člověku pomáhá najít smysl jeho existence. Divoký svět kolem dělá víc hebký a příjemný, když se to povede.

Vám se to daří?
Kéž by dařilo. Před několika stoletími to ale architekti měli snazší. Pracovali se všeobecným stylem. S barokem, naposled se secesí. Nemuseli si to vymýšlet celé od začátku. Občas dali na vrch šťavnatou višničku, to ostatní bylo ale dané krásným porozuměním mezi lidskou společností a architektonickým stylem. Dnes musíte začínat pokaždé od nuly.

Není to naopak osvobozující?
Osvobozující je opustit vše, co do vás namlátili ve školách. Mně to trvalo zhruba tak dlouho jako vysokoškolské vzdělání. 20 let jsem zapomínal. Pak jsem se vydal na cesty a teprve, když jsem se už v novém tisíciletí vrátil, jsem získal pocit, že teď jsem připravený dělat architekturu, kterou mám rád.

GATES A FINSKÉ CHATKY

Co je architektura, kterou máte rád, dřevěné stavby, věže?
Jak jsem cestoval po světě, tak mě velmi oslovovalo, jak dokážou jednotliví stavitelé například v Africe, v Pacifiku, v Jižní Americe nebo na Nové Guineji stavět za skoro nulové peníze. Z věcí, které mají kolem sebe. Hlínou a šutry počínaje, krásnými kusy dřeva konče. Říkal jsem si – proč my tohle neděláme? Tak jsme se rozhodli s klukama a holkama, které jsem měl kolem sebe, že začneme dělat příklady. Jednoduché, obyčejné, za malé peníze. Desítky staveb jsme udělali jako experimenty, se studenty, s kamarády, na vlastní náklady.

Stojí nějaké z nich dodnes?
Ano. Jednou z těchto staveb byla oslava toho, že se nám asi před dvaceti lety podařilo získat sedm hektarů pozemku a udělat věž. Přesněji experimentální dutou hráň na výšku, kterou jsme pojmenovali Scholzberg. Stála něco málo přes 50 tisíc korun. Byl to ryzí experiment se studenty. A lidi ji začali mít rádi. I tahle tlustá kniha o světové architektuře, kterou mám na stole, tenhle experiment zveřejnila.

ESTER
Věž Ester v Izraeli v Jeruzalémě má podobný osud jako Eiffelova věž. Původně měla na místě stát jen dočasně, byla postavena jako umělecké dílo. Lidem se ale zalíbila a zůstane tam.

Nevrací se ten trend většího využívání věcí, které máme kolem sebe, lepšího hospodaření s energiemi, vyšší ohleduplnosti k našemu okolí do architektury v celém světě? Když člověk pohlédne třeba do Skandinávie, kde se staví ze dřeva z okolních lesů, využívá se mnohem víc energie z obnovitelných zdrojů...
Ano, to je všechno v pořádku, ale jsou to technické věci. Jsou za tím často zarytí inženýři, které technologie zajímají víc než podstata. Ale máte pravdu, že se přece jen něco děje. A já jsem z takových zpráv šťastný jako blecha. Ne že bych to způsobil, ale že jsem dokázal vyčuchat směr, kudy se lidstvo vydá. Když si Bill Gates za 300 milionů dolarů postavil celou dřevěnou vesnici, kde žije se spoustou svých kamarádů, dětí, spolupracovníků, žen, tak najednou už dřevěná stavba přestala být to, čemu se po válce říkalo finská chatka. Na to, abych byl ale spokojený, kam jsme došli, bych musel žít aspoň 300 let. A to bych zase nechtěl.

Nicméně ty technické věci jsou součástí architektury...
Já nemám problém s technickým nadáním. Uplatnil jsem několik patentů na stavební postupy. Jsem absolventem ČVUT. Měl jsem sice jisté pochybnosti, jestli mohu někdy být dobrým architektem, když jsem se na školu architektury hlásil, bylo to pro mě neuvěřitelně těžké. Ale byl jsem si stoprocentně jistý tím, že nebudu jako ti, co tam učí. Naprostá většina z nich učila debilní a zbytečné věci a byli to bolševičtí pitomci, co se akorát přetlačovali o posty. Neplatí to samozřejmě na všechny, pánbůh mě chraň.

Co jste říkal vy svým studentům? Co by si podle vás měli odnést, aby to dalších 20 let nemuseli vytěsňovat?
Nemůžete do studentů násilně cpát něco, aniž by se přesvědčili, že to něco má úžasný smysl. Takže když student vidí, že děláte jak šroub a že občas se něco povede, zůstane to v něm. Když studenty vezmete

ZÁVIST
Poslední realizovaný projekt je rozhledna Závist mezi Zbraslaví a Dolními Břežany. S minimem materiálu vzdoruje extrémním silám.

na cesty, i do divokých končin, ohromně je to formuje. Nebudete jim říkat, co mají dělat, ukážete jim cestu. Odcházel jsem z UMPRUM před 25 lety a pořád jsme s bývalými studenty velká parta a žijeme spolu.

PROVÁDĚČKA EIFFELOVKY MĚ VŽDYCKY NADCHNE

Často bojujete s úřady?
Nemusí to být jen úřady. Nekompetentních lidí je spousta i jinde. Dobrou ilustrací je Poštovna na Sněžce, kterou jsme dělali s Patrikem Hoffmanem. Spolek pro zachování krajinného rázu, který na tom chtěl podle mého hlavně vydělat, nám říkal: Tohle? Ta dřevíčka budeme za měsíc po otevření sbírat v Polsku. Krátce po realizaci se tam udělala námraza, 180 centimetrů tlustá, a co nevydrželo? Té polské ocelovo-betonové potvoře vedle to utrhlo nejsvrchnější disk. Je to už 15 let a Poštovna stojí pořád. Má na sobě viditelné šrámy dané super drsným počasím, ale obstála. Jednou tam foukal dokonce vítr přes 250 kilometrů za hodinu a žádná dřevíčka v Polsku nikdo nesbíral. Poštovna je stavebnice, není stlučená dohromady. Když přijdete se třemi lidmi, tak ji za pár dnů rozeberete na 35 tisíc dílů, které jsme s Honzou Machem a Patrikem Hoffmanem nakreslili. Tak tyhle arogantní řeči poslouchám celý život.

Dá se proti tomu nějak bojovat?
Tady mám prováděcí výkresy Eiffelovy věže. Když se cítím skleslý a smutný z toho, že mi něco zrušili, tak listuji prováděčkou Eiffelovky a začnu být nadšený. Ten člověk byl génius. Cítím se s ním někde v hloubi duše ohromně spřízněný. Ve smyslu neskonalého obdivu. Aby to nevyznělo, že se s tímhle chlápkem srovnávám.

A to Gustave Eiffel stavěl s tím, že věž bude stát jen dočasně, vznikla původně jen pro potřeby veletrhu...
Stalo se nám něco podobného. Postavili jsme polo načerno věž Ester v Izraeli, v Jeruzalémě, kilometr a půl od Zdi nářků, na pupku světa. Původně řekli, že to je umělecké dílo, které bude demontované. Pak se to lidem zalíbilo a rozhodli se, že tam bude stát napořád.

ČEŠI JSOU NÁROD POUTNÍKŮ

Váš poslední realizovaný projekt je rozhledna Závist mezi Zbraslaví a Dolními Břežany. Ocelová lana, která jí dávají stabilitu, nápadně připomínají prvky držení lodních stěžní. Je to náhoda? Je známo, že jste vcelku zdatný mořeplavec...
To je 12. věž, kterou jsme postavili. Mimochodem, není to žádná sranda udělat v Česku 12 věží během 15 let. Podstata tohoto návrhu je v tom, že si vezmete válec. A uděláte ho průhledný. Částečně je to konstrukce, částečně je to průhledné zábradlí. Aby ta situace byla ještě zajímavější, tak do toho svinete spirálu. Válec, mřížka, spirála. Teď to strčíte do trojúhelníkové konstrukce tak, aby se to ze tří stran vždy dotýkalo. A jdete dál. Ve zlatém řezu uděláte něco, čemu na lodi říkáme sáling (*výztuha stěžně, umístěná kolmo na podélnou osu lodě, pozn. red.*). V tomto případě to nejsou lana, ale ocelové tyče, ale když příčku chytíte na zem a na vrcholek, zabráníte i na tak tenké konstrukci tomu,

VČELÍN
Letos objekt Včelín vyhrál cenu v soutěži Dřevěná stavba roku. Rajniš o něm hovoří jako o bratranci izraelské věže Ester.

aby ji vítr mohl rozbít nebo zdeformovat. Je to otevřený dialog tvarů, který odkazuje hluboko do historie, třeba do Řecka nebo Egypta.

Větru se tedy nebojíte?
Závist je zajímavá tím, že s minimem materiálu dokážeme vzdorovat extrémním silám, které jsou neviditelné. Vítr, který si s ní pohrává, je neviditelný. Vezměte si, co nadělalo tornádo na jižní Moravě. Proto dávám na věže korouhve, aby lidi vnímali, odkud fouká. Když si tedy nezničíte mozek přemírou informací, tak vám do něj vlezou všechny tyhle tvary a kombinace, které jste v životě poznal. Těch jsou desítky milionů. A v milisekundách vám najednou přirozeně naskočí obraz té věci.

Ten první obraz vydrží až do realizace?
Je to pokaždé jinak. Proto je to tak zajímavé. Nemáte jistotu v ničem. Ten, kdo hledá jistotu, nemůže být architekt. Za den to třeba ještě tisíckrát změním.

Někdy se to ale musí zlomit a pak už od té představy neustupovat...
Nepospíchejte! Tahle věž mohl být tlustý klacek, kolem kterého jde schodiště, měla by tři nohy a drželo by to. Mohlo to být čtverhranné, kulaté... Všechny tyhle věci jsou něčím srovnatelné. Vy se ale musíte rozeběhnout po cestě, která s vámi ten božský dialog vámi navrženého kousku světa dokáže hrát. Trojúhelníky, válce, spirály, průhledy, to jsou všechno prvky, se kterými dosáhnete toho, že se vám začnou objevovat věci, které neexistují. Mívaly to třeba i gotické katedrály. My jsme to vytáhli z hlubin věků.

Navrhováním věží a rozhleden se tedy vracíte někam stovky až tisíce let zpět?
Věže jsou odjakživa milníky na cestě, jak se v architektuře pohybujeme dál a dál. Jsou tak krásně jednoduché a přitom vnitřně složité. Tahle dvojí existence má silný vliv na to, jak si to lidi pamatují. Český národ je národ poutníků za věžemi. Po Česku je rozsetých 330 věží.

Text: Hynek Just
Foto: Pavel Hejný, Petr Toman, Andrea Thiel Lhotáková, Aleš Jungmann

DVĚ NOVÉ KNIHY

Architekt a experimentátor Martin Rajniš vydal v červnu dvě knihy. Velká a výpravná monografie Huť architektury Martin Rajniš postavená především na fotografiích a kresbách – nejen samotných děl architekta, ale i přírodních motivů a inspirací, které architekta ovlivnily – shrnuje posledních dvacet let Rajnišovy tvorby. Zároveň je pohledem za obzor do budoucnosti architektury. Doplňuje ji anglický překlad životopisu 25,000 Days of Memories (česky 25 000 dnů vzpomínek, Argo 2016), otevřená zpověď o drsném i drzém životě.

www.hutarchitektury.cz

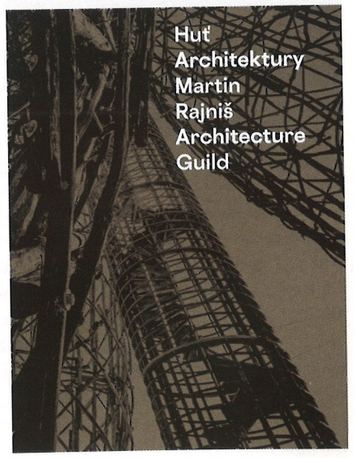

DESMO

VÝROBA A MONTÁŽ OCELOVÝCH KONSTRUKCÍ

Dokumentace
- zajištění kompletní projekčně-konstrukční dokumentace OK včetně opláštění
- zpracování dílenské dokumentace
- vykreslování a kopírování velkoformátové dokumentace

Výroba
- dělení materiálu
- děrování materiálu
- tryskání materiálu
- sváření
- povrchová úprava

Montáž
- ocelových skeletů, opláštění trapézovými plechy, sendvičovými panely

Služby
- prodej hutního materiálu
- pronájem montážní plošiny a jeřábu
- dělení a vrtání profilového materiálu
- vykreslování a kopírování technické dokumentace
- projektová a dílenská dokumentace

DESMO a. s. | Radlická 103/2485 | 150 00 Praha 5 | tel.: +420 251 553 468 | fax: +420 481 671 926 | e-mail: posta@desmo.cz | www.desmo.cz